

OBSTAKELS VOOR HOUT- PRODUKTIE EN HOUTOOGST IN HET NEDERLANDSE BOS (I)

In Bos en Hout Bericht no. 3 van dit jaar is aandacht besteed aan belemmeringen die zich voordoen bij de uitbreiding van ons bosareaal, een van de doelstellingen van het Meerjarenplan Bosbouw.

Er staat meer positiefs in dat Meerjarenplan, onder meer over het opvoeren van de produktie en oogst van hout in het nu al bestaande bosareaal. Eveneens een mooi doel. Maar ook daarbij is sprake van tal van belemmeringen die te weinig aandacht krijgen.

Wij zullen aan deze obstakels een tweetal Bos en Hout Berichten wijden.

Zonder uitvoeringsplan dreigt het Meerjarenplan Bosbouw in het water te vallen.

De Stichting Bos en Hout houdt zich, zoals niemand zal verbazen, bezig met bos en hout. Dat betekent evenwel meer dan alleen het Nederlandse bos en het Nederlandse hout. Ons land voert meer dan 90% van zijn behoefte aan hout en houtprodukten in. Het is dus erg afhankelijk van wat elders in de wereld ten aanzien van bossen en houtproduktie, in bospolitiek en houtmarktbeleid aan de hand is.

Juist die bestudering van wat elders in de wereld gebeurt, namelijk een steeds toenemende vraag naar hout bij een continu afnemend bosareaal, heeft ons al sinds lang tot de overtuiging gebracht dat Nederland meer aan zijn eigen houtproduktie moet doen. Dat wordt gelukkig ondubbelzinnig erkend in het Meerjarenplan Bosbouw, waarin de regering dan ook de consequentie trekt: Meer bos en meer hout uit het al bestaande bos. En als de regering die doelen stelt en daarvoor ook de handen van het betrokken bedrijfsleven op elkaar heeft gekregen, dan lijkt het logisch dat belemmeringen voor een op die doelen gericht beleid krachtig worden aangepakt. Je mag ook verwachten dat het bedrijfsleven daaraan optimaal medewerking verleent. Of dat in beide gevallen voldoende gebeurt? Daarover hebben wij zo onze twijfels.

Het is daarom goed die belemmeringen eens op een rij te zetten. Eerst volgt een samenvatting ervan, daarna een uitwerking per punt.

Samenvatting van de belemmeringen

Belemmeringen op het vlak van politiek en beleid

1. Er is geen uitvoeringsplan voor het Meerjarenplan Bosbouw.
2. Houtproduktie en houtvoorziening vormen geen politiek „hot item“.
3. Er liggen zware claims op het bos van de kant van andere belanghebbenden, met name natuurbescherming en openlucht recreatie.
4. Er bestaat bij het publiek een ongunstig beeld van het effect dat streven naar houtproduktie op de kwaliteit van het bos heeft.
5. Er bestaat aversie tegen produktie in iets wat als typisch „natuur“ wordt beschouwd.
6. In het kader van de ruimtelijke ordening kunnen bestemmingsplannen houtoogst verhinderen of beperken. Hetzelfde geldt voor de natuurbeschermingswet.
7. Organisaties in de bosbouw worden

in hun akties naar buiten geremd door interne tegenstellingen bosbouw-natuurbescherming.

8. Er zijn voortdurend problemen geweest met de organisatie van het Staatsbosbeheer, met repercussies op landelijk vlak maar ook voor het functioneren van deze dienst in de regio.
9. Een aantal organisaties van andere belanghebbenden bij houtproductie houdt zich te weinig met grondstof-kwesties bezig.
10. De verdeling van het bosbezit over de verschillende categorieën eigenaren verschuift in een voor de houtproductie niet gunstige richting.

Belemmeringen op economisch en financieel vlak

11. De kosten-baten verhouding van de houtproductie is gemiddeld niet gunstig maar er bestaan grote verschillen; het gemiddelde wordt echter, ten onrechte, meestal als criterium aangehouden.
12. De wijze van berekening van de bedrijfsresultaten, doorlopend in discussie, is vaak in het nadeel van een rationele houtproductie.
13. De interesse om hout te verkopen is nogal eens beperkt.
14. Er is sprake van onzekerheid bij boscigenaren over afzetmogelijkheden en prijsontwikkelingen, mede in verband met een gebrek aan marktinzicht.
15. Er is sprake van te weinig contact tussen houtproducent en houtverbruiker.

Belemmeringen op technisch vlak

16. De kwaliteit van de gronden waarop het huidige Nederlandse bos voorkomt is in de meeste gevallen pover.
17. De boomsoortensamenstelling en vooral de ontwikkelingen daarin zijn ten nadele van een optimale houtproductie.
18. De omloop van het Nederlandse bos wordt steeds langer.
19. Er is sprake van te weinig omzetting van onproductieve in meer producerende bossen.
20. De bosbehandeling zou kunnen worden verbeterd.
21. Het boscigendom is zeer versnipperd.
22. De plantsoenvoorziening wordt te weinig bij het herbebossingsbeleid betrokken.
23. Bepaalde aantastingen en ziekten treden op waarvan het effect op de houtproductie deels onduidelijk is.

Nu volgt een nadere uitwerking van deze

punten. We houden daarbij dezelfde volgorde aan als in de samenvatting.

Belemmeringen op het vlak van politiek en beleid

1. Er is geen uitvoeringsplan voor het Meerjarenplan Bosbouw (MJB). Het MJB stelt doelen, is een politiek stuk. Hoe die doelen moeten worden bereikt is een kwestie van beleid, van strategie, van planning. Daarom heeft de Stichting Bos en Hout al sinds het voorjaar van 1987 in brieven aan regering en parlement aangedrongen op een *uitvoeringsplan* voor het MJB, op te stellen in overleg met het betrokken bedrijfsleven. Dat verzoek heeft de Kamer overgenomen en de Minister van Landbouw en Visserij heeft zo'n plan toegezegd. Hij heeft daarbij opgemerkt het bedrijfsleven te zullen inschakelen. Dat was vorig najaar. We moeten nu, ruim een half jaar later, vaststellen dat het uitvoeringsplan er nog steeds niet is, en dat het bedrijfsleven tot dusverre hierover ook niet is benaderd. Een integrale planning van de overheid voor het bereiken van de doelen, ook de produktiedoelen van het MJB ontbreekt dus. Dat moeten we constateren 15 maanden nadat het Meerjarenplan door de Tweede Kamer is goedgekeurd. Daarmee hebben we dan ook een van de belangrijkste obstakels voor het opvoeren van de produktie en de oogst in het bestaande bos genoemd en tevens een van de meest urgente kwesties die moeten worden aangepakt.

2. Houtproductie en houtvoorziening vormen geen politiek „hot item“. De termijn waarop de problematiek speelt is te lang; politieke partijen kunnen er electoraal weinig zijde bij spinnen. Dit gebrek aan interesse heeft uiteraard gevolgen voor de beschikbaarheid van geld voor bevordering van houtproductie. Deze situatie betekent dat politieke belangstelling voor de houtproductie in sterke mate een kwestie is van persoonlijke interesse van politici, bewindslieden inbegrepen. Op landelijk vlak is die interesse zeker aanwezig en heeft ook reeds tot duidelijke resultaten geleid. Dat blijkt uit de inmiddels wel bekende motie Braams/Van der Linden en de positieve reactie daarop van de toenmalige bewindsman van Economische Zaken. Het blijkt ook uit de grotendeels positieve houding van de Tweede Kamer op het Meerjarenplan Bosbouw. Minder belangstelling voor de produktieve functie van het bos bestaat op regionaal en plaatse-

lijk niveau, hoewel juist daar door de politiek vaak grote invloed wordt uitgeoefend op plaats, opzet en beheer van bos. Verbetering van deze situatie is een kwestie van gerichte public relations activiteiten. Die moeten een permanent karakter hebben omdat de belangrijke andere functies van het bos, recreatie en natuurbescherming, wel degelijk een politiek „hot item“ vormen. Het voorgaande betekent overigens wel dat de inbreng van ambtenaren in de ontwikkeling van een houtproductie- en houtvoorzieningsbeleid in Nederland extra zwaar weegt. Een goed contact tussen hen en het bij bos en hout betrokken bedrijfsleven is voor die ontwikkeling essentieel. In dit verband is voor alle betrokkenen het bestaan van de Overleggroep Houtproductie en Houtvoorziening van groot belang.

3. De claims die andere belanghebbenden op het bos leggen, met name de natuurbescherming, gaan gepaard met speciale eisen aan de doelstelling en de wijze van bosbeheer. Dat is hun goed recht, zolang men ook oog heeft voor andere belangen. De natuurbescherming probeert zijn belangen veilig te stellen via claims die soms wel eens erg ver kunnen gaan zoals onder meer blijkt uit het Structuurschema voor Natuur- en Landschapsbehoud. Er worden eisen gesteld als:

- Een deel van het bos uitsluiten van de houtoogst.
- Beperking of uitsluiting van een aantal van nature niet inheemse boomsoorten (meestal de produktiefstel).
- Verlenging van de omloop. Dit is een eis die in veel gevallen haaks op de vraag van de markt staat en de houtoogst negatief beïnvloedt.

De openluchtrecreatie en de houtproductie geven in de praktijk weinig aanleiding tot onderlinge problemen; in de regel gaan hun belangen in redelijke mate samen.

De belangen bij bos, anders dan houtproductie, zijn meestal uitstekend georganiseerd, zowel landelijk als regionaal. Men staat in de politiek en de publiciteit sterk. Mogelijkheden om de concurrentiepositie van de houtproductie ten opzichte van de andere bosfuncties te verbeteren zijn:

- Kracht van eigen argumenten; er moet veel meer informatie worden gegeven over wat men wil en wat het effect daarvan op bos is (zie ook het volgende punt).
- De mensen confronteren met de tegenstrijdigheid van enerzijds het verbruik

B O S E N H O U T B E R I C H T E N

van veel houtprodukten en anderzijds het willen beperken van de nationale houtproduktie; daarbij komt nog dat men ook protest aantekent als in andere landen bossen worden gekapt, met name in de tropische landen. Dit vraagt de nodige voorlichtings- en PR-activiteiten.

Rijksuniversiteit in Utrecht (Werkgroep Massacommunicatie) in opdracht van de SBH is ingesteld naar het image van houtproduktie (publikatie „Wie is voor hout?“). Men denkt dat produktief bos monotoon is, geen onderbegroeiing heeft, weinig fauna, kortom erg onaantrekkelijk is. Men heeft er geen idee van dat de fraaiste,

primair het oog gericht op een duurzaam gelijktijdig kunnen vervullen van een zo breed mogelijk scala van funkties. De onjuiste associatie van houtproduktie met „lelijk bos“ is wijd verspreid. Ook dit vraagt gerichte voorlichtings- en PR-activiteiten met een presentatie in brede kring.

De kwaliteit van de gronden waarop het huidige Nederlandse bos voorkomt is in de meeste gevallen pover.

4. Een verkeerde indruk van de invloed die houtproduktie en houtoogst op het bosbeeld hebben. Wel of niet aangewakkerd door negatieve publiciteit bestaat bij velen een ongunstig beeld van een bos waar hout wordt geoogst. Dat is heel duidelijk gebleken uit reacties die zijn verzameld in het kader van een onderzoek dat enige jaren geleden door de

veelzijdig samengestelde bossen uitermate produktief kunnen zijn terwijl monotone bossen zoals tal van „dennenakkers“ in produktief opzicht veel minder voorstellen. Het woord „produktiefbos“ op zich doet al veel kwaad. De bosbouw zelf kent de woorden produktiefbos, natuurbos en recreatiebos echter niet of nauwelijks. Bos werd en wordt meestal nog beheerd met

5. Aversie tegen produktie. Zeker in de zestiger en in het begin van de zeventiger jaren was sprake van een ongunstig beeld en van een zekere afkeer van alles wat met „produktie“ te maken had. De mensen, hoewel voor hun sterk gekoesterde welvaart geheel afhankelijk van industriële produkten en grondstoffen, werden zich dat steeds minder bewust. Zij raakten in hun wonen maar ook in hun denken steeds verder verwijderd van de plaats waar die grondstoffen moeten worden geproduceerd. Bomen en bossen werden dan ook steeds minder als economische elementen, als grondstofbron gezien en steeds meer vanuit een ethische hoek benaderd. Het ziet er naar uit dat in de laatste jaren de aversie tegen economische exploitatie in het algemeen wat is afgenomen. Dat laat echter onverlet dat zij ten opzichte van bos nog steeds bestaat.

6. Ruimtelijke ordening en bouseigenaren. Er bestaat bij bouseigenaren en bij hen die tot bosaanleg zouden willen overgaan nog steeds grote vrees voor de invloed van het ruimtelijk orderingsbeleid, met name de bestemmingsplannen, op de optimale exploitatiemogelijkheden van hun bos. Vooral tussentijdse wijzigingen van de bestemming van het beboste terrein (tussentijds, d.w.z. gedurende de omloop) kunnen onverwachte handicaps voor de bosexploitatie doen ontstaan door verbod of uitstel van kap en doordat bepaalde eisen aan de herbebossing worden gesteld welke uit bedrijfs-economisch oogpunt schadelijk zijn. Het gaat hier om een van de belangrijkste belemmeringen voor een verhoging van de houtproduktie in ons land. Het is een probleem dat zo spoedig mogelijk moet worden opgelost, iets waarop de SBH al jaren aandringt. Er zal een duidelijk besluit van de betrokken Ministers moeten komen dat elke vrees voor het dwarsbomen van een rationele bosexploitatie en van een flexibel grondgebruik wegneemt.

7. De organisatie van de bosbouw. Het bevorderen van belangstelling op verschillende niveaus voor een economisch gerichte bosbouw en daarmee voor houtproduktie vraagt een goede organisatie van de belanghebbenden. Dat geldt

in eerste instantie voor de beseigenaren die voor hun inkomen uit bos in sterke mate van die produktie afhankelijk zijn. Als men hun organisaties en het functioneren daarvan bekijkt moet echter worden geconstateerd dat deze vaak geen vuist naar buiten kunnen maken omdat zij uiteenlopende categorieën beseigenaren omvatten met deels contraire belangen. Dat zijn het Staatsbosbeheer, de gemeenten, de natuurbeschermingsorganisaties en „echte” particulieren. Deze schakeling maakt het, juist waar het gaat om het functioneren van het bos, moeilijk om het eens te worden. Dit kan er toe leiden dat belangrijke bospolitieke vraagstukken worden uitgerangeerd of dat de discussie tot een verwaterd standpunt aanleiding geeft, ook en vooral als vraagstukken rond de economisch gerichte bosbouw en de houtproduktie in het geding zijn. Intussen bestaan er wel onverdeelde natuurbeschermingsorganisaties die een krachtig standpunt naar voren kunnen brengen, ook als het over bos gaat.

De hier geschetste, voor de houtproduktie ongunstige faktor speelt in het kader van de bospolitiek een grote rol. Het nadelig effect zou kunnen worden beperkt door een duidelijke, onverdeelde organisatie van belanghebbenden bij houtproduktie in Nederland.

8. Organisatie van het Staatsbosbeheer.

In vrijwel alle landen heeft de bosdienst van de overheid een overheersende invloed op de bosbouw en op alles wat zich daar omheen afspeelt. Dat is ook in Nederland met het Staatsbosbeheer het geval. Problemen van ernstige aard die zich bij een dergelijke dienst voordoen kunnen dan ook vérgaande consequenties voor de bosbouw in zijn totaliteit hebben.

In de laatste 15 jaar is voortdurend sprake van reorganisatie van het Staatsbosbeheer waarbij de nu in gang zijnde als zeer ingrijpend moet worden beschouwd.

Deze situatie blijft uiteraard niet zonder gevolgen voor de interne organisatie van

de dienst en voor de personele bezetting, zowel op centraal als op regionaal niveau. Veranderingen en onzekerheid over toekomstige ontwikkelingen werken sterk vertragend en zelfs verlamdend op noodzakelijke activiteiten, ook die met betrekking tot de houtproduktie. Hopelijk gaat na de nu in gang zijnde reorganisatie de situatie sterk verbeteren.

9. Organisaties van andere belanghebbenden bij houtproduktie.

Gedoeld wordt vooral op organisaties in de houthandel en in de industrie die hout of halffabrikaten uit hout verwerken.

De belangstelling van de bestaande organisaties van handel en industrie voor de Nederlandse houtproduktie is beperkt. Er zijn enkele uitzonderingen waarvan de Vereniging van Nederlandse Papierfabrikanten zich al sinds 25 jaren in het bijzonder inspannt voor verhoging van de Nederlandse houtproduktie en de Algemene Vereniging Inlands Hout zich ook intensief met het bos- en houtproduktiebeleid bezig houdt.

In dit verband moet niet uit het oog worden verloren dat Nederland nu 92% van zijn behoefte aan rondhout en uit hout vervaardigde halffabrikaten importeert. Verder is het zo dat handel en industrie over het algemeen niet in termijnen van decennia denken, ook niet waar het om hun grondstoffenvoorziening gaat; bij bosbouw en houtproduktie is een dergelijk lange-termijn-denken echter noodzaak. Voorts hebben de brancheorganisaties van handel en industrie met tal van zaken te maken, zaken die overwegend niets uitstaande hebben met grondstoffenvoorziening. Ondanks deze verklarende omstandigheden moet wel worden vastgesteld dat de hiervoor geschetste situatie een verzwakking van de positie van de houtproduktie in politiek en beleid betekent.

De Stichting Bos en Hout, die wel met het lange-termijn aspekt van de houtvoorziening bezig is, zet zich in voor het houtproduktie- en houtvoorzieningsbelang in het algemeen. Ze heeft in dat verband zeer goede contacten met handel en industrie

die tot de contribuanten van de Stichting behoren en ook in haar Bestuur en Raad van Advies zijn vertegenwoordigd. De Stichting treedt echter in het algemeen niet op als vertegenwoordiger van de betrokken organisaties en hun specifieke belangen. Haar doelstelling maar ook haar hele opzet brengen met zich mee dat zij zich zelfstandig, onafhankelijk en neutraal opstelt.

Zoals reeds eerder is gesuggereerd zou een organisatie tot stand moeten komen waarin specifieke belangen van de ondernemingen uit de bos- en houtsector worden behartigd. De vorig jaar tot stand gekomen samenwerkingsvorm tussen een aantal grote bedrijven, het Platform Nederlands Hout, is hiervan een goed voorbeeld.

10. Verdeling van het bosbezit.

In bosbouwkringen maar ook bij anderen die de economische betekenis van het bos hoog aanslaan bestaat toenemende ongerustheid omdat een groeiend areaal bos, juist ook multifunctioneel en dus produktief bos in het bezit komt van natuurbeschermingsorganisaties. Dit blijkt uit gegevens van de vierde Bosstatistiek. De aankoop van dergelijke bossen door deze organisaties wordt in sterke mate door de Rijksoverheid en, waar het om de provinciale Landschappen gaat, door de provincies gesubsidieerd. De merkwaardige situatie doet zich voor dat particulieren om financiële redenen hun bos moeten afstoten, terwijl die bossen met subsidies worden aangekocht door de genoemde organisaties die bovendien nog eens een subsidie in het bosbeheer ontvangen.

Deze ontwikkeling kan alleen worden gecompenseerd door andere categorieën beseigenaren dezelfde voordelen bij bosaankoop en bosbeheer te verschaffen als de natuurbeschermingsorganisaties.

In het volgende Bos en Hout Bericht komen andere, meer economische en technische belemmeringen aan de orde.

Ir. H. A. van der Meiden